

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE LITERE

CATEDRA DE LIMBA ȘI LITERATURA ENGLEZĂ

**Dinamica sensului în traducerea specializată:
Studiu de caz despre grupurile nominale compacte**

Teză de doctorat

Doctorand: Adrian-Paul MOVILEANU

Conducător științific: Prof. Univ. Dr. Ștefan OLTEAN

Iulie 2013

Cuprins

Cuprins.....	1
Diagrame.....	5
Tabele.....	6
1. Introducere și organizare.....	7
2. Noțiuni traductologice.....	11
2.1. Traducerea ca concept general.....	11
2.2. Definiții.....	12
2.2.1. Roman Jakobson: interpretarea semnelor verbale.....	13
2.2.2. Roger Bell: echivalență.....	13
2.2.3. Eugene Nida și Charles R. Taber: mesaj, sens și echivalență relativă.....	14
2.2.4. Katharina Reiss and Hans Vermeer: scop și situație.....	15
2.2.5. André Lefevere: nuanțe de sens.....	16
2.3. Teorii.....	16
2.3.1. Teorii lingvistice.....	17
a. Echivalență.....	17
b. Strategii, proceduri și schimbări.....	18
2.3.2. Teorii pragmatice.....	19
a. Analiza textului.....	19
b. Abordări funcționaliste și comunicative.....	20
2.3.3. Teorii socioculturale.....	21
a. Teoria polisistemului și Studiul descriptiv al traducerii (DTS).....	21
b. Invisibilitate, rezistență și abordări postcoloniale.....	23

c. Abordarea semiotică.....	24
2.4. Aspecte semantice în teoriile traductologice actuale.....	25
2.4.1. Teorii lingvistice.....	25
a. Eugene Nida.....	25
b. Peter Newmark.....	30
c. Concluzie.....	35
2.4.2. Teorii pragmatice.....	36
a. Hans Vermeer și teoria <i>skoposului</i>	36
b. Katharina Reiss și <i>tipurile textuale</i>	38
c. Terminologie și termeni.....	40
d. Concluzie.....	42
2.4.3. Teorii socioculturale.....	43
a. Gideon Toury și <i>norme</i>	43
b. Itamar Even-Zohar și <i>polisistemul</i>	45
c. Rezistență versus invizibilitate.....	46
d. Concluzie.....	46
3. Noțiuni semantice.....	48
3.1. Sensul și semantica substantivului.....	48
3.1.1. Leibniz și distincția dintre <i>uz</i> și <i>mențiune</i>	49
3.1.2. Mill, referință, denotație și conotație.....	49
3.1.3. Frege și distincția dintre sens și referință.....	50
3.1.4. Russell și descrițiile definite.....	51
3.1.5. Kripke și atribuirea numelui.....	51
3.2. Compoziționalitate.....	52
3.3. Coerență.....	56

3.4. Uz.....	58
3.5. Studii despre grupurile nominale compacte.....	59
3.5.1. Considerații generale despre grupurile nominale complexe.....	60
3.5.2. Grupuri nominale lexicalizate.....	63
3.5.3. Un model compozițional pentru deconstrucția grupurilor nominale lungi.....	66
3.5.4. Coeziune lexicală și cunoaștere specializată.....	69
3.5.5. Aspecte cognitive ale utilizării grupurilor nominale în LSP.....	71
4. Traducerea specializată și manualele de instrucțiuni.....	74
4.1. Definiții ale traducerii specializate.....	74
4.2. Aspecte ale traducerii specializate.....	75
4.3. Discursul specializat.....	75
4.4. Aspecte ale discursului specializat.....	77
4.4.1. Aspecte lingvistice.....	77
a. Terminologie.....	78
b. Frazeologie.....	81
c. Stil și registru.....	82
4.4.2. Aspecte pragmatice.....	83
a. Tip și varietate/gen textual.....	83
b. Funcție.....	84
c. Public țintă.....	84
4.4.3. Aspecte socioculturale.....	85
a. Polisistem și norme.....	85
b. Conotații socioculturale.....	86
4.5. Manuale de instrucțiuni.....	87
4.5.1. Genul textual ca noțiune teoretică.....	87

4.5.2. Aspecte ale manualelor de instrucțiuni	89
4.6. Corpus.....	103
5. Un studiu de caz despre grupurile nominale compacte din engleză și traducerea lor în română.....	108
5.1. Introducere.....	108
5.2. Obiective.....	110
5.2.1. Structură lexicală.....	110
5.2.2. Relații de coerență.....	114
5.2.3. Uz și traducere.....	117
5.3. Rezultate și discuție.....	119
5.3.1. Structură lexicală.....	119
5.3.2. Relații de coerență.....	143
5.3.3. Uz și traducere.....	161
6. Concluzii.....	176
6.1. Concluzii teoretice.....	176
6.2. Concluzii practice.....	179
Anexă: Listă de grupuri nominale compacte.....	185
Bibliografie.....	190

Cuvinte cheie

traducere, traducerea specializată, genuri textuale specializate, teoria traducerii, teoria traducerii specializate, manuale de instrucțiuni, traducerea manualelor de instrucțiuni, grupuri nominale compacte, grupuri nominale complexe, grupuri nominale mari, terminologie specializată, cologații specializate, traducerea LSP, sens în traducere, teorie semantică a traducerii, model traducere

Rezumatul tezei

Această teză doctorală își propune să prezinte și să analizeze câteva aspecte semantice în legătură cu teoria și practica traducerii. Se prezintă mai întâi câteva din cele mai importante teorii traductologice, accentul căzând pe noțiunea de sens lingvistic, apoi se definește și se descrie traducerea specializată ca tip de traducere, și se încheie prin identificarea unui gen textual specializat (manualele de instrucțiuni din limba engleză) și, din acest gen textual, a unei probleme de traducere (grupurile nominale compacte), care va fi analizată cu ajutorul unor noțiuni semantice specifice.

Această teză se bazează pe premisa că semantica, și lingvistica în general, poate fi utilizată într-un mod mai sistematic în traductologie pentru o mai bună înțelegere a fenomenelor complexe ce au loc în procesul de traducere. Faptul că semantica și traducerea se pot ajuta una pe cealaltă este clar: ambele discipline au de-a face cu texte, cu sensul lingvistic, cu producerea, interpretarea și înțelegerea acestui sens. Asemănările merg mai departe. Roman Jakobson, într-un cunoscut eseu despre traducere, arată că, la nivelul cel mai abstract, semantica și traducerea sunt practic același lucru, deoarece oricare din ele poate fi considerată un transfer, ce se împarte în trei tipuri: intralingual (semantica propriu-zisă), interlingual (traducerea propriu-zisă), intersemiotic (Jakobson 1992: 145). Semantica și traducerea ar trebui să aibă o colaborare fructuoasă.

Din păcate, lucrurile stau altfel în realitate. A existat o perioadă la mijlocul secolului 20 când teoriile lingvistice au fost la modă în traductologie, dar acea perioadă a trecut și a lăsat locul alteia, în care accentul cade pe abordări culturale sau pragmatice. Această situație este prezentată, și deplânsă puțin, de Henry Schogt, care afirmă că „între cele două discipline interacțiunea pozitivă este minimă” (Schogt 1992: 193, trad. mea). Există o neîncredere reciprocă între semanticieni și lingviști, pe de-o parte, și traductologi de cealaltă parte, în sensul că primii consideră traductologia o disciplină pur empirică, care de-abia își merită statutul de disciplină științifică, iar ultimii consideră că semantica actuală este un mănunchi de concepte teoretice fără nicio relevanță pentru munca traductologică. Opinia mea, pe care se bazează și această teză, este că această stare de lucruri poate fi corectată și că ambele discipline ar avea de câștigat dintr-o relație mai apropiată.

Trebuie remarcat de la început că, deși teza prezintă și discută noțiuni semantice și lingvistice, punctul de vedere rămâne al traducătorului. Cu alte cuvinte, dacă ar trebui să încadrez această lucrare într-o disciplină științifică, aceasta ar fi traductologia. Teza a fost scrisă de un traducător și se adresează, în mare parte, traducătorilor și traductologilor. Noțiunile semantice și lingvistice sunt introduse și utilizate numai ca instrumente de lucru, numai în măsura în care aceste noțiuni sunt considerate utile pentru analiza chestiunilor de traducere. Tema tezei este legată de traducere, domeniul este traductologia, perspectiva este aceea a traducătorului.

Un factor esențial în scrierea acestei teze a fost experiența mea profesională de traducător. Am tradus în și din română, engleză, franceză un număr de texte în medii academice și profesionale în ultimii zece ani. Această experiență mi-a permis să leg teoria și practica în două moduri. Când aflu despre o chestiune de traducere într-un curs sau un material scris, încerc să o capturez și în munca mea de traducător. Reciproca e valabilă și ea: când observ anumite chestiuni recurente în munca pe care o fac, încerc să văd dacă acestea au fost deja discutate de alți autori sau, după cum am făcut în această teză, le analizez eu însumi. Astfel, teza este inovatoare și relevantă.

Experiența în traducerea de documente specializate din engleză în română s-a dovedit a fi esențială. Multe din aceste documente au fost manuale de instrucțiuni, din care am preluat chestiunea pe care o analizez în această teză – grupurile nominale compacte. Teoria discursului specializat și a traducerii specializate afirmă clar că nominalizarea este o caracteristică esențială a textelor specializate (Newmark 1995: 151). Ca traducător, am simțit că problema grupurilor nominale compacte îmi oferă oportunitatea unei analize semantico-lingvistice.

Trebuie spus ceva și despre metodologia folosită în această teză. Traducerea este un fenomen atât de complex încât nu îl poți analiza fără să stabilești în prealabil un cadru teoretic de analiză. O metodă eficientă constă în considerarea a trei niveluri de analiză:

- nivelul lingvistic;

Nivelul lingvistic este nivelul textului propriu-zis, cu toate operațiile textuale corespondente. Analiza la acest nivel constă în citirea originalului, analizarea relațiilor sintactice și semantice, recurgerea la memoria lingvistică, consultarea dicționarelor, glosarelor, textelor paralele, scrierea și revizuirea traducerii, etc. Nivelul lingvistic este nivelul vizibil în orice traducere, și aici traducătorul își petrece cel mai mult timp în munca sa.

- nivelul pragmatic;

Nivelul pragmatic are legătură cu contextul sau situația în care traducerea are loc. Orice text este născut într-un anumit context, ceea ce forțează o analiză a traducerii să ia în considerare factori ca identitatea, contextul de viață, intențiile autorului, contextul originalului (tip textual, funcție, scop, aderență la canon și tendințe), identitatea, contextul de viață, intențiile traducătorului, factori economici (plată), factori contractuali (termen de predare, stipularea unei terminologii de folosit), etc.

- nivelul sociocultural.

Ultimul nivel este nivelul sociocultural, prezent în orice traducere, care are legătură cu factori ca tendințe ideologice, sociale, culturale, politice, propagandă, manipulare, chestiuni filozofice, etc. Pe scurt, la acest nivel se integrează sensul originalului și al traducerii în rețeaua globală de sensuri pe care se bazează toate culturile și societățile, pe care se bazează istoria însăși. Analiza traducerii la acest nivel presupune o cunoaștere enciclopedică și capacitatea de a asocia evenimente și informații la o primă vedere fără legătură.

Trebuie remarcat că această clasificare cu trei niveluri este o problemă de accent. Unele chestiuni sunt preponderent lingvistice, altele sunt preponderent pragmatice, iar altele sunt mai degrabă socioculturale. Nu se poate spune totuși că există hotare clare între aceste trei niveluri. Chestiunile lingvistice sunt influențate de nivelul pragmatic, chestiunile pragmatice conduc în mod natural la chestiuni socioculturale. Clasificarea funcționează doar în contextul scopului analitic pentru care a fost realizată.

După prezentarea motivelor pentru care am scris această teză, continui cu prezentarea structurii și organizării ei. Partea introductivă este urmată de al doilea capitol, intitulat „Noțiuni traductologice”. Acest capitol prezintă teorii ale traducerii: el începe cu câteva definiții ale traducerii și continuă cu prezentarea unor teorii pe care le consider semnificative pentru traductologia contemporană. În ultima secțiune a capitolului, se adoptă o perspectivă semantică asupra unora din aceste teorii, mai exact, se analizează noțiunea de sens lingvistic și modul în care se raportează aceste teorii analizate la ea. Obiectivul capitolului este să ajute cititorul în formarea unei imagini coerente asupra traductologiei, în înțelegerea unor noțiuni traductologice de bază, în conștientizarea unor neajunsuri pe care eu consider că traductologia actuală le are.

Definițiile oferite în acest capitol aparțin lui Roman Jakobson, care împarte traducerea în trei categorii (intra linguală, interlinguală, intersemiotică), Roger Bell, care pune accentul pe noțiunea de echivalență, Eugene Nida și Charles Taber, care accentuează noțiunea de sens lingvistic ca mesaj și vorbesc despre echivalență relativă, Katharina Reiss și Hans Vermeer, care sunt interesați de scopul și situația în care traducerea are loc, și André Lefevere, care este interesat de „nuanțele culturale, ideologice, poetologice” (Lefevere 1990: 18, trad. mea) ale originalelor și ale traducerilor.

Pe baza acestor definiții, sunt apoi prezentate câteva din cele mai importante teorii și noțiuni traductologice. În categoria abordărilor lingvistice, sunt prezentate noțiunile de echivalență, strategii, proceduri și schimbări în traducere. În categoria abordărilor pragmatice, sunt prezentate analiza textului, abordări funcționaliste și comunicative. În categoria abordărilor socioculturale, sunt prezentate teoria polisistemului și studiul descriptiv al traducerii, dihotomia invizibilitate/rezistență și abordări postcoloniale, abordarea semiotică.

În ultima secțiune a capitolului, pentru aprofundarea analizei traductologiei, accentul se mută pe aspectele semantice ale traducerii. Se analizează modul în care anumiți traductologi folosesc noțiunea de *sens lingvistic* sau noțiuni înrudite în abordările lor traductologice. Ipoteza este că aceste abordări se folosesc de această noțiune la un nivel mai mult sau mai puțin explicit. Se încearcă demonstrarea faptului că o distincție similară cu distincția *denotație/conotație* făcută de John Stuart Mill sau *sens/referință* făcută de Gottlob Frege, ce vor fi prezentate în capitolul următor, este prezentă implicit sau explicit în aceste teorii.

Teoriile lingvistice sunt acele teorii în care utilizarea noțiunii de sens se face la modul cel mai explicit. Se analizează două cunoscute abordări lingvistice: cea a lui Eugene Nida și cea a lui Peter Newmark. Aceste două modele se bazează, sau presupun cel puțin, o teorie a sensului lingvistic. În timp ce Nida are o abordare mai explicită, abordarea lui Newmark este mai implicită. Multe din noțiunile pe care aceștia le folosesc pot fi analizate din perspectiva sensului lingvistic. Amândoi văd două niveluri sau componente în sensul lingvistic. Amândoi afirmă că există o componentă obiectivă, cognitivă (nivelul referențial, denotațional) și o componentă personală, subiectivă (numită de ei conotație).

În categoria teoriilor pragmatice, accentul cade pe trei concepte pragmatice: *skoposul* lui Hans Vermeer, *tipurile textuale* ale lui Katharina Reiss, și noțiunea de terminologie și termen

specializat. Se arată că chiar și astfel de noțiuni pragmatice se bazează, la un nivel mai mult sau mai puțin implicit, pe noțiunea de sens lingvistic. În ceea ce privește traducerea, semantica și pragmatica nu pot fi separate. Traductologia trebuie să adopte o perspectivă unificatoare, care este posibilă dacă considerăm că situația în care se semnifică ceva este o parte integrală a acelei semnificații.

Teoriile care subliniază aspectele socioculturale ale traducerii pot fi de asemenea analizate dintr-o perspectivă semantică largă. Relația dintre limbaj și societate/cultură a fost studiată pe larg și ea poate fi descrisă ca o influență reciprocă:

- Limbajul ajută la formarea culturii și a societății;
- Tendințele sociale și culturale influențează și modifică limbajul.

O abordare generală a traducerii trebuie să țină seama de aspectele socioculturale ale sensului lingvistic. Abordările analizate sunt abordarea normativă a lui Gideon Toury, polisistemul lui Itamar Even-Zohar, dihotomia rezistență/invizibilitate a lui Lawrence Venuti. Aceste abordări tratează noțiunea de sens lingvistic la un nivel mai general. Oamenii creează texte pe baza unor anumite credințe și presupuneri despre lume pe care le consideră corecte. În consecință, textele stochează și transmit spiritul unei comunități. Traducerile modifică în mod inevitabil configurația de înțelesuri a culturii țintă, adică modifică însăși cultura țintă. Cuvintele pe care le auzim și citim ne trasează felul în care înțelegem și trăim viața.

Al treilea capitol, „Noțiuni semantice”, prezintă noțiunile semantice care vor fi folosite în studiul de caz din capitolul 5. El conține o prezentare generală adresată în special traducătorilor. Noțiunile sunt prezentate din perspectiva traducătorului. Se pleacă de la premisa că noțiunile semantice pot fi folosite pentru o mai bună înțelegere a traducerii și că traductologia are numai de câștigat din focalizarea pe noțiunea de sens lingvistic. Se prezintă doar noțiunile semantice care vor fi utilizate în studiul de caz: sensul și semantica substantivului, compoziționalitatea, coerență, uz. Alegerea acestor noțiuni nu este întâmplătoare. Au fost selectate noțiunile considerate cu potențial pentru analiza grupurilor nominale compacte. Trebuie remarcat că se depășește granița a ceea ce este considerat strict semantică. Spre exemplu, noțiunea de uz stă la baza pragmaticii. Noțiunea de semantică este considerată într-un sens larg, care îmi permite să analizez și chestiuni sintactice, pragmatice, culturale.

Capitolul se încheie cu o prezentare a unor cercetări pe tema grupurilor nominale compacte și constituie un punct de plecare în înțelegerea acestui fenomen lingvistic și a rolului pe care îl joacă în discursul specializat. Am inclus aici studii considerate relevante pentru subiectul acestei teze. Autorii lor au orientări disciplinare diferite, fapt ușor de remarcat în contribuțiile lor. Grupurile nominale compacte sunt un subiect de interes în multe domenii, de la semantică, traductologie, terminologie, lingvistică computațională, până la LSP, ontologie, inteligență artificială, etc. Autorii prezentați sunt Bertha Leiva de Izquierdo și Dan Bailey, care discută chestiunea grupurilor nominale complexe din perspectiva profesorilor și studenților de engleză ca limbă străină (EFL) și engleză ca limbă secundară (ESL), Carol Jean Godby, care tratează în teza ei de doctorat problema grupurilor nominale lexicalizate din engleză, pe care le definește ca „grupuri de mai multe cuvinte care pot funcționa ca subiect sau obiect al unei propoziții și care au fost colectate și definite în dicționare (Godby 2002: 1, trad. mea), Ralph Grishman, care este interesat de „modelarea domeniului pentru o analiză lingvistică” (Grishman 1988: 1, trad. mea), Greg Myers, care este interesat de felul în care coeziunea lexicală contribuie la formarea discursului și a cunoașterii specializate, Henrik Høeg Müller, care adoptă o perspectivă cognitivă într-un studiu despre modul în care construcțiile nominale sunt folosite în domeniul LSP.

Al patrulea capitol, intitulat „Traducerea specializată și manualele de instrucțiuni”, restrânge domeniul de cercetare al tezei. Se prezintă în detaliu un anumit tip de traducere, traducerea specializată, și un anumit gen textual, manualele de instrucțiuni, și se pregătește astfel terenul pentru capitolul aplicativ și studiul de caz pe care acesta îl conține: o analiză semantică a grupurilor nominale compacte din limba engleză și traducerea lor în română.

Pentru că grupurile nominale compacte apar în discursul specializat, trebuie prezentat tipul de traducere care se ocupă de textele specializate – traducerea specializată. Un mod de analiză și clasificare a traducerii este în funcție de domeniul textului sursă. În consecință, traducerea specializată este traducerea textelor care aparțin „domeniilor specializate, non-literare, din care cele mai cunoscute sunt știința și tehnologia, economia, marketingul, dreptul, politica, medicina și mass-media” (Gotti & Šarčević 2006: 9, trad. mea). Traducerea specializată mai poate fi numită și *traducere tehnică*, definită de Sue Ellen și Leland Wright ca „traducerea textelor specializate, adică a textelor scrise în domeniul LSP” (1993: 1). Traducerea specializată poate fi „diferențiată de alte forme de traducere prin terminologie” (Newmark 1995: 151), prin

caracteristici gramaticale – „pentru engleză, pasive, nominalizări, persoana a treia, verbe goale, timpul prezent” (p. 151) – prin formate caracteristice ca rapoartele tehnice, manualele de instrucțiuni, anunțuri, publicitate, etc. și prin lipsa tipică de „limbaj emoțional, conotații, efecte de sunet și metafore originale” (p. 151). Traducerea specializată este o formă de traducere ale cărei trăsături distinctive sunt date de natura specializată a textelor ce trebuie traduse.

Pentru că specificul traducerii specializate rezidă în caracterul specializat al textelor traduse, prezentarea traducerii specializate este echivalentă cu prezentarea discursului specializat. Discursul specializat se caracterizează prin aspecte lingvistice: terminologie, frazeologie, stil și registru; aspecte pragmatice: tip și gen textual, funcție, public țintă; aspecte socioculturale: polisistem, norme, conotații socioculturale.

Pentru că toate exemplele de grupuri nominale compacte provin din genul textual *manuale de instrucțiuni*, trebuie descris acest gen textual. Unul din cele mai frecvente genuri textuale specializate, acesta include orice fel de documentație tehnică adresată utilizatorilor, de orice dimensiune. Se prezintă mai întâi rolul pe care genurile textuale îl au în comunicarea specializată și apoi se analizează manualele de instrucțiuni pe baza cadrului teoretic propus de Anthony Pym pentru analiza genurilor textuale, care cuprinde șapte puncte:

- a. o funcție comunicativă, adeseori indicată prin verbe operative, care dau textului „un scop retoric”
- b. o lungime uzuală
- c. o macrostructură (funcții și subfuncții)
- d. un mod discursiv similar de dezvoltare a macrostructurii (nativ, descriptiv, imperativ, optativ), adeseori indicat prin utilizarea pronumelor personale
- e. o dispunere lexicală și sintactică uzuală a materialului și un set comun de unități funcționale și instrumente formale, de exemplu, în texte legislative, utilizarea abundentă a pronumelor nehotărâte, a formelor verbale pasive și impersonale
- f. convenții socio-pragmatice uzuale, de exemplu, structura ierarhică a formelor de adresare
- g. elemente lexicale uzuale (Pym, trad. mea)

Capitolul se încheie cu o prezentare a corpusului utilizat pentru studiul de caz, care este bilingv – engleză și română – și conține manuale de instrucțiuni în limba engleză împreună cu traducerile lor în română. Am avut acces la aceste traduceri pentru că utilizez un program software de traducere numit *memorie de traducere*, care este un fel de bază de date în care se stochează originale și traduceri aliniate segment cu segment. Din punct de vedere cantitativ, am utilizat 20 de memorii de traducere, cu un total de 3381845 cuvinte/ocurențe, inclusiv numere, pentru partea engleză, și 3472770 pentru partea română. Partea engleză a corpusului are un raport tip-ocurență de 0,008 (0.8%), în timp ce corpusul românesc are un raport de 0,011 (1,1%). Aceste valori foarte reduse ale raportului tip-ocurență caracterizează discursul specializat și arată cât de standardizate și de repetitive sunt aceste documente. Deși corpusul conține foarte multe cuvinte/ocurențe, elementele lexicale distincte care sunt utilizate sunt de fapt foarte puține.

În analiza corpusului s-a utilizat și un program numit în engleză *concordancer*, definit ca „un program software, instalat pe un computer sau accesat online, care poate fi utilizat pentru a face căutări, a accesa și a analiza trăsăturile discursului folosit într-un anumit corpus. Acest program este cu precădere util în explorarea relațiilor dintre cuvinte și el poate oferi date foarte exacte cu privire la modul în care limbajul este folosit în mod real” (Peachey 2005). În această teză s-a utilizat programul AntConc, creat de Laurence Anthony, profesor la Waseda University of Japan.

Ultimul capitol al tezei, intitulat „Un studiu de caz despre grupurile nominale compacte din engleză și traducerea lor în română”, aduce în discuție o chestiune din traducerea manualelor de instrucțiuni din engleză în română – grupurile nominale compacte – care sunt analizate cu ajutorul noțiunilor semantice propuse în capitolul 3. Scopul capitolului este utilizarea unor noțiuni semantice într-o analiză a unei chestiuni concrete de traducere și, astfel, demonstrarea faptului că astfel de noțiuni pot fi relevante pentru teoria și practica traductologică. Am selecționat mai întâi o chestiune demnă de interes din traducerea manualelor de instrucțiuni și apoi am identificat câteva noțiuni semantice ce pot fi utilizate pentru o mai bună înțelegere a acestei chestiuni de traducere. Chestiunea în cauză este traducerea în română a grupurilor nominale compacte (noun clusters) din engleză. Noțiunile semantice utilizate sunt *compoziționalitate*, *terminologie* și *colocații specializate*, *relații de coerență*, *context de utilizare*. Am folosit aceste noțiuni pentru a analiza grupurile nominale compacte, pentru a descrie

structura lor, modul de formare, modul în care sunt utilizate și traduse. Studiul de caz se împarte în trei secțiuni: obiective, rezultate și discuții, concluzii.

Structura grupurilor nominale compacte este o problemă de *compoziționalitate*. Datorită caracterului specializat, elementele care formează aceste grupuri pot fi analizate cu ajutorul noțiunilor de *termeni* și *colocații* specializate. Sensul unui grup nominal compact poate fi înțeles ca o combinație coerentă a sensurilor elementelor ce formează grupul. Cu alte cuvinte, trebuie căutată *relația de coerență* dintre elementele grupului. De asemenea, dintr-o perspectivă mai pragmatică, utilizarea grupurilor nominale compacte este legată de anumite *contexte*, iar *traducerea* lor prezintă anumite caracteristici.

Obiectivul general al acestui studiu de caz este să arate că grupurile nominale compacte sunt un caz specific de compoziționalitate lingvistică – o compoziționalitate specializată - în sensul că sensul lor este derivat din sensurile elementelor constituente, dintre care multe sunt construcții specializate de tipul termenilor și colocațiilor, și că aceste grupuri sunt totodată un tip specific de abreviere, în sensul că structura lor de suprafață conține într-o formă nominală compactă sensul care, la un nivel fundamental, este exprimat într-o formă propozițională. Aceste caracteristici sunt importante pentru traducerea acestor grupuri. Pentru a atinge acest obiectiv general, l-am împărțit în trei categorii de obiective, care tratează probleme de

- structură lexicală;
- relații de coerență;
- uz și traducere.

În ultimul capitol al tezei, intitulat „Concluzii”, se trag concluziile necesare, ce pot fi împărțite în concluzii teoretice și concluzii practice. Concluziile teoretice se referă la teoria traducerii, cu accent pe traducerea specializată. Ele aduc în discuție și relația dintre traductologie și lingvistică, semantică în special. Concluziile practice se referă la chestiuni, metode, strategii în traducerea manualelor de instrucțiuni din engleză în română, și în special în traducerea grupurilor nominale compacte.

Bibliografie

- “Compositionality”. In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
<<http://plato.stanford.edu/entries/compositionality/>>.
- “Seat belt pretensioner”. <<http://trucks.about.com/od/glossarys/g/pretensioner.htm>>.
- “Translation of manuals”. <<http://www.scriba.ee/translation-agency/translation-of-manuals.html>>.
- Aaronson, Steve (1977). “Style in Scientific Writing”. In *Essays of an Information Scientist*. Vol. 3, pp. 4-13. <<http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v3p004y1977-78.pdf>>.
- Abdullah, Nabil and Richard A. Frost (2005). “Adjectives: A Uniform Semantic Approach”. In B. Kégl and G. Lapalme (eds.). *AI*. 330-341.
<http://cs.uwindsor.ca/~richard/PUBLICATIONS/AI_05.pdf>.
- Acronym Finder*. <<http://www.acronymfinder.com/>>.
- Allan, Keith (2007). “The Pragmatics of Connotation”. In *Journal of Pragmatics*, 39, pp. 1047–1057. <www.sciencedirect.com>.
- Angelone, Erik (2007). *Theory of Translation and Interpreting: Week 5*. Lecture at Kent State University.
- Angelone, Erik (2007). *Theory of Translation and Interpreting: Week 3*. Lecture at Kent State University.
- Angelone, Erik (2007). *Theory of Translation and Interpreting: Week 6*. Lecture at Kent State University.
- Anthony, Lawrence (2012). *AntConc*. <<http://www.antlab.sci.waseda.ac.jp/software.html>>.
- Austin, John L. (1975). *How To Do Things with Words*. 2nd ed. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Bach, Kent. “Ambiguity”. In *Routledge Encyclopedia of Philosophy*.
<<http://online.sfsu.edu/kbach/ambguity.html>>.

- Bell, Roger T. (1991). *Translation and Translating: Theory and Practice*. London and New York: Longman.
- Best, Steve. "The 'Culture Turn' in Marxist Theory".
<<http://www.drstevebest.org/Essays/TheCulturalTurnInMarxist.htm>>.
- Brownlie, Siobhan (2003). "Berman and Toury: The Translating and Translatability of Research Frameworks". In *TTR : traduction, terminologie, rédaction*, vol. 16, no. 1, p. 93-120.
- Cabré, Maria Teresa (1999 [1992]). *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Juan C. Sager (ed.). Janet Ann DeCesaris (trans.). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. Personal software.
- Căpățână, Cecilia (2007). *Elemente de frazeologie*. Craiova: Editura Universitaria.
- Chalmers, David J. (2002). "On Sense and Intension". In J. Tomberlin (ed.). *Philosophical Perspectives 16: Language and Mind*, Blackwell, pp. 135-82.
<<http://consc.net/papers/intension.html>>.
- Chandler, Daniel (2002). *Semiotics: The Basics*. London: Routledge.
- Chapman, Siobhan (2000). *Philosophy for Linguists: An Introduction*. London and New York: Routledge.
- Chierchia, Gennaro, and Sally McConnell-Ginet (1990). *Meaning and grammar: An Introduction to semantics*. Cambridge, MA & London: The MIT Press.
- Cordonnier, Jean-Louis (1995). *Traduction et culture*. Didier.
- De Beaugrande, Robert-Alain and Wolfgang Dressler (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.
- Delisle, Jean, Hannelore Lee-Jahnke, Monique C. Cormier (eds.) (1999). *Terminologie de la traduction*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Downing, Pamela (1977). "On the creation and use of English compound nouns". In *Language*, 53, pp. 810-842.
- Dummett, Michael (1991). *Frege and Other Philosophers*. Oxford: Clarendon Press.

- Eco, Umberto and Siri Nergaard (2001 [1998]). "Semiotic Approaches". In Mona Baker (ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge.
- Even-Zohar, Itamar (2010). "The Position of Translated Literature Within the Literary Polysystem". In Lawrence Venuti (ed.). *The Translation Studies Reader*. New York and London: Routledge.
- Fischbach, Henry (1993). "Translation, the Great Pollinator of Science: A Brief Flashback on Medical Translation". In Sue Ellen Wright and Leland D. Wright Jr. (eds.). *Scientific and Technical Translation*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Forăscu, Narcisa (2002). "Articol". <<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/NForascu-DGLR/articol.htm>>.
- Foucault, Michel (1969). *L'archéologie du savoir*. Paris: Gallimard.
- Frege, G. (1892). "Über Sinn und Bedeutung". In *Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik*, 100, 25-50. <<http://www.gavagai.de/HHP31.htm>>.
- Frege, Gottlob (1993). "On sense and reference" (Max Black, trans.). In A.W. Moore (ed.), *Meaning and Reference* (pp. 23-42). Oxford: Oxford University Press. Reprinted from Peter Geach and Max Black (eds.). *Translations from the Philosophical Writings of Gottlob Frege*, 1952, Oxford: Blackwell, 56-78.
- Gerzymisch-Arbogast, Heidrun (1993). "Contrastive Scientific and Technical Register as a Translation Problem". In Sue Ellen Wright and Leland D. Wright Jr. (eds.). *Scientific and Technical Translation*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Gledhill, Christopher J. (2000). *Collocations in Science Writing*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Godby, Carol Jean (2002). *A computational study of lexicalized noun phrases in English*. Doctoral dissertation. The Ohio State University. <<http://linguistics.osu.edu/files/linguistics/dissertations/Godby2002.pdf>>.
- Google. <www.google.ro>.

- Gotti, Maurizio and Susan Šarčević (2006). *Insights into Specialized Translation*. Bern: Peter Lang.
- Grishman, Ralph (1988). "Domain modeling for language analysis". Prepared for the 1988 Duisburg Symposium "Linguistic Approaches to Artificial Intelligence", Universitat Duisburg, March 23-26, 1988. < <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a203444.pdf>>.
- Halliday, M. A. K. (1975). *Learning how to mean*. London: Arnold.
- Halliday, M. A. K., and Ruqaiya Hasan (1976). *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hatim, Basil and Jeremy Munday (2004). *Translation: An Advanced Resource Book*. London and New York: Routledge.
- Herman, Mark (1993). "Technical Translation Style: Clarity, Concision, Correctness". In Sue Ellen Wright and Leland D. Wright Jr. (eds.). *Scientific and Technical Translation*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Heuboeck, Alois (2009). "Some Aspects of Coherence, Genre and Rhetorical Structure – and Their Integration in a Generic Model of Text".
< [http://www.reading.ac.uk/AcaDepts/ll/app_ling/internal/Heuboeck_\(revised2\).pdf](http://www.reading.ac.uk/AcaDepts/ll/app_ling/internal/Heuboeck_(revised2).pdf)>.
- Ionescu, Emil (2001). *Manual de lingvistică generală*, Ed. 3. București: Bic All.
- ISO 704:2000 (E). *Terminology Work: Principles and Methods*.
- Izquierdo, Bertha Leiva de and Dan Bailey (1998). "Complex noun phrases and complex nominals: Some practical considerations". In *TESL Reporter* 31,1, pp. 19-29.
<<https://ojs.lib.byu.edu/spc/index.php/TESL/article/viewFile/3626/3400>>.
- Jakobson, Roman (1992 [1959]). "On Linguistic Aspects of Translation". In Rainer Schulte and John Biguenet (eds.). *Theories of Translation: An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Ladmiral, Jean-René (1994). *Traduire: théorèmes pour la traduction*. Paris: Gallimard.
- "Learning Instrumentation and Control Engineering". <
<http://instrumenttoolbox.blogspot.ro/2011/06/how-pressure-switch-works.html>>.

- Lees, R. B. (1960). *The grammar of English nominalizations*. IJAL Publication 12, Indiana University, Bloomington, Ind., and The Hague: Mouton.
- Lefevere, André (1990). "Translation: Its Genealogy in the West". In Susan Bassnett and André Lefevere (eds.). *Translation, History and Culture*. London and New York: Pinter Publishers.
- Levi, J. N. (1978). *The syntax and semantics of complex nominals*. New York: Academic Press.
- Limaye, M. and R. Pompian (1991). "Brevity versus clarity: The comprehensibility of nominal compounds in business and technical prose". In *Journal of Business Communications*, 28 (1).
- Macmillan Dictionary*. <<http://www.macmillandictionary.com>>.
- Marchand, Hans (1969). *Categories and Types of Present-day English Word Formation*. Munich: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
- Matthews, Janice R. and Robert W. Matthews (2007). *Successful Scientific Writing: A Step-by-Step Guide for the Biological and Medical Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Movileanu, Paul (2011). "Issues of Voice for the CAT-Assisted Translator". In *International Review of Studies in Applied Modern Languages*, 4, Cluj-Napoca, pp. 155-167. <http://lett.ubbcluj.ro/rielma/RIELMA_no4_2011.pdf>.
- Movileanu, Paul (2012). "The Translation of Instruction Manuals as Sociocultural Change". In *International Review of Studies in Applied Modern Languages*, 5, Cluj-Napoca, pp. 70-80. <http://lett.ubbcluj.ro/rielma/RIELMA_no5_2012.pdf>.
- Müller, Henrik Høeg (2000). "Noun phrases in specialized communication. The cognitive processing of the Danish s-genitive construction". In *Language, text, and knowledge: mental models of expert communication*, Lundquist, Lita and Robert J. Jarvella (eds.). Berlin and New York: Mouton de Gruyter. <<http://books.google.ro>>.
- Munteanu, Sonia Carmen (2011). *English for Science and Technology: Technical texts for academic purposes*. PhD thesis. Babes-Bolyai University, Faculty of Letters, Cluj-Napoca.

- Murphy, Gregory (1988). "Comprehending complex concepts". In *Cognitive Science*. 12, pp. 529-562.
- Myers, Greg (1991). "Lexical cohesion and specialized knowledge in science and popular science texts". In *Discourse Processes*, 14, pp. 1-26.
<http://staff.washington.edu/junxu/ENGL_281B/documents/91_Lexical%20Cohesion%20and%20Specialized.pdf>.
- Neubert, Albrecht and Gregory M. Shreve (1992). *Translation as Text*. Kent (Ohio) and London: The Kent State University Press.
- Newmark, Peter (1995 [1988]). *A Textbook of Translation*. Hemel Hempstead (UK): Phoenix ELT.
- Nguyen, Mai Linh (2010). *Noun-Noun Combinations in Technical English*. MA Thesis.
< <http://sutir.sut.ac.th:8080/sutir/bitstream/123456789/3713/2/Fulltext.pdf>>.
- Nida, Eugene A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden (NL): E.J. Brill.
- Nida, Eugene A. and Charles R. Taber (1982 [1969]). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden (NL): E.J. Brill.
- Online Etymology Dictionary*. < <http://www.etymonline.com/>>.
- Oxford Dictionaries*. <<http://oxforddictionaries.com/>>.
- Pagin, Peter and Westerståhl, Dag (2008). *Compositionality*.
<<http://people.su.se/~ppagin/papers/DWPP7.pdf>>.
- Partee, Barbara H., Alice G. B. ter Meulen and Robert E. Wall (1990). *Mathematical Methods in Linguistics*. Dordrecht (NL): Kluwer Academic Publishers.
- Paz, Octavio (1992 [1971]). "Translation: Literature and Letters". Irene del Corral (trans.). In Rainer Schulte and John Biguenet (eds.). *Theories of Translation: An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Peachey, Nik (2005). "Concordancers in ELT".
<<http://www.teachingenglish.org.uk/articles/concordancers-elt>>.

- Peirce, Charles Sanders (1931). *The collected papers vol. I: Principles of philosophy*.
<http://www.textlog.de/peirce_principles.html>.
- Peirce, Charles Sanders (1998). *The Essential Peirce: Selected Philosophical Writings*. Vol. 2.
The Peirce Edition Project (ed.). Bloomington (USA): Indiana University Press.
- Price, Bruce D. (1974). "Noun overuse phenomenon article". *The Language Quarterly*, 2(4).
- Pym, Anthony. "Text Genres in English".
<<http://isg.urv.es/sociolinguistics/genres/textandgenre.doc>>.
- Reiss, Katharina (2010). "Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation". Trans. Susan Kitron. In Lawrence Venuti (ed.). *The Translation Studies Reader*. New York and London: Routledge.
- Ricœur, Paul (2004). *Sur la traduction*. Paris: Bayard.
- Robinson, Douglas (1997). *Translation and Empire: Postcolonial Theories Explained*.
Manchester (UK): St. Jerome.
- Sapir, Edward (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt, Brace. <www.bartleby.com/186/>.
- Schäffner, Christina (2001 [1998]). "Action (Theory of 'Translatorial Action')". In Mona Baker (ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge.
- Schäffner, Christina (2001 [1998]). "Skopos Theory". In Mona Baker (ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge.
- Schleiermacher, Friedrich (1992 [1938]). "On the Different Methods of Translating". Waltraud Bartscht (trans.). In Rainer Schulte and John Biguenet (eds.). *Theories of Translation: An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Schmitz, Klaus-Dirk and Sue Ellen Wright (forthcoming). *Computer Assisted Terminology Management*.
- Schogt, Henry (1992). "Semantic theory and translation theory". In Rainer Schulte and John Biguenet (eds.). *Theories of Translation: An Anthology of Essays from Dryden to Derrida*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

- Searle, John R. (1975). "Indirect speech acts". In *Syntax and semantics*, 3, 59-82,
<http://computerscience.nl/docs/vakken/musy/searle_indirect.pdf>.
- Shreve, Gregory (2000). "Translation at the Millennium: Prospects for the Evolution of a Profession. In Peter A. Schmitt (ed.). *Paradigmenwechsel in der Translation. Festschrift für Albrecht Neubert zum 70 Geburtstag*. Tübingen: Stauffenburg, 217-234.
- Shuttleworth, Mark (2001 [1998]). "Polysystem Theory". In Mona Baker (ed.). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge.
- Simon, Sherry (2000). *Changing the Terms: Translating in the Postcolonial Era*. Sherry Simon and Paul St-Pierre (eds.). Ottawa: University of Ottawa Press.
- Smadja, Frank (1993). "Retrieving collocations from text: Xtract". In *Computational Linguistics*, 19, pp. 143-177.
- Steiner, George (1998). *After Babel: Aspects of Language and Translation*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Swales, J.M. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tannen, Deborah. (1987). "Repetition in conversation as spontaneous formulaicity". In *Text*, 7, pp. 215-245.
- Toury, Gideon (2010). "The Nature and Role of Norms in Translation". In Lawrence Venuti (ed.), *The Translation Studies Reader*. New York and London: Routledge.
- Tredinnick, Mark (2008). *Writing Well: The Essential Guide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tymoczko, Maria and Edwin Gentzler (2002). *Translation and Power*. Amherst: University of Massachusetts Press.
- Van Dijk, T. A., and W. Kintsch (1983). *Strategies of discourse comprehension*. New York: Academic Press.
<<http://www.discourses.org/OldBooks/Teun%20A%20van%20Dijk%20%26%20Walter%20Kintsch%20-%20Strategies%20of%20Discourse%20Comprehension.pdf>>.

- Van Dijk, Teun A. (1977). *Text and context: Explorations in the semantics and pragmatics of discourse*. Longman: London and New York.
<<http://www.discourses.org/OldBooks/Teun%20A%20van%20Dijk%20-%20Text%20and%20Context.pdf>>.
- Van Dijk, Teun A. (1980). *Macrostructures: An Interdisciplinary Study of Global Structures in Discourse, Interaction, and Cognition*. Hillsdale (NJ): Lawrence Erlbaum Associates.
<<http://www.discourses.org/OldBooks/Teun%20A%20van%20Dijk%20-%20Macrostructures.pdf>>.
- Venuti, Lawrence (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. New York: Routledge.
- Venuti, Lawrence (1999 [1998]). *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. London and New York: Routledge.
- Venuti, Lawrence (2005). "Translation, History, Narrative". In *Meta*, L, 3, 800-816.
- Venuti, Lawrence (2010 [2004]). *The Translation Studies Reader*. New York and London: Routledge.
- Vermeer, Hans J. (2010). "Skopos and Commission in Translational Action". Trans. Andrew Chesterman. In Lawrence Venuti (ed.). *The Translation Studies Reader*. New York and London: Routledge.
- Vienne, Jean (2000). "Which Competences Should We Teach to Future Translators, and How?" In Christina Schäffner and Beverly Adab (eds.). *Developing Translation Competence*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Vinay, Jean-Paul and Jean Darbelnet (1958). *Stylistique Comparée du Français et de l'Anglais*. Paris: Didier-Harrap.
- Wittgenstein, Ludwig (2009). *Philosophical Investigations*, Rev. 4th ed. P. M. S. Hacker and Joachim Schulte (eds.). Wiley-Blackwell.
- Wright, Sue Ellen and Leland D. Wright Jr. (1993). "Preface". In Sue Ellen Wright and Leland D. Wright Jr. (eds.). *Scientific and Technical Translation*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.